

COEN | Conjuncturenquête Nederland

een samenwerking tussen CBS, de Kamer van Koophandel, EIB, MKB-Nederland en VNO-NCW

Economisch herstel zet begin 2010 niet door

Zesde meting, 1ste kwartaal 2010

Over COEN:

De Conjuncturenquête Nederland (COEN) is het gezamenlijke conjunctuuronderzoek van VNO-NCW, MKB Nederland samen met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), de Kamers van Koophandel en het Economisch Instituut voor de Bouwnijverheid (EIB). Dit onderzoek brengt vier keer per jaar de belangrijkste ontwikkelingen en verwachtingen van het Nederlandse bedrijfsleven in kaart, uitgesplitst naar regio en bedrijfstak. Daarbij wordt in de analyse en de vraagstelling ingespeeld op actuele ontwikkelingen. Door de intensieve samenwerking van de partijen aan het conjunctuuronderzoek, dalen de administratieve lasten in verband met deze conjuncturenquêtes met 25%, terwijl de kwaliteit van de statistiek verbetert en de onderzoekskosten dalen. De enquête is gebaseerd op kwalitatieve verwachtingen van ondernemingen en geeft daarom meer een stemmingsbeeld van ondernemingen over de huidige en toekomstige gang van zaken dan een kwantitatief beeld over die gang van zaken.

1. Algemene beeld

Traag herstel economie

Het algemene beeld dat uit de COEN-meting in het 1ste kwartaal 2010 naar voren komt is van een nog altijd moeizaam draaiende economie. Het herstel dat eind vorig jaar in gang werd gezet, zet begin 2010 niet door. Het bedrijfsleven blijft voorzichtig ten aanzien van de verwachtingen voor 2010. Vooral de bouwsector is erg pessimistisch.

Lichte daling Conjunctuur Barometer Zuidwest-Nederland

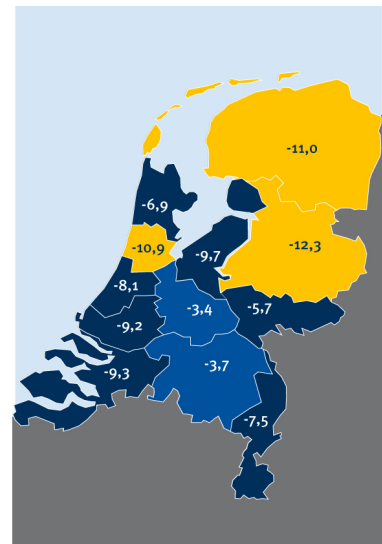
Een en ander vertaalt zich in een stabilisatie van de Conjunctuur Barometer Zuidwest-Nederland. Deze is gebaseerd op de verwachtingen voor de indicatoren omzet, export, orderontvangst en werkgelegenheid. In 2009 steeg de barometer (schaal van 0-200) nog van slechts 28 punten (1ste kwartaal 2009) naar 84 punten (4de kwartaal 2009). De stijgende lijn wordt begin 2010 niet gecontinueerd. De barometerstand blijft steken op 83 punten, een kleine daling van 1 punt. Voor heel Nederland wordt voor het 1ste kwartaal een vergelijkbare barometerstand (84 punten) berekend.

Index ondernemersvertrouwen

De indicator van het ondernemersvertrouwen¹ die landelijk wordt gehanteerd, laat een vergelijkbaar beeld zien. Het vertrouwen van de West-Brabantse en Zeeuwse ondernemers blijft fragiel. De verwachtingen van ondernemers in West-Brabant en Zeeland samen (-9%) zijn iets minder gunstig dan gemiddeld in Nederland (-8%), vooral dankzij iets mindere exportverwachtingen. Landelijk daalt het vertrouwen licht van -4 naar -8 procent. In het midden van NL stijgt het vertrouwen, tegen de landelijke trend in, verder. Vooral de omzet en de export laten in deze regio's voorzichtig herstel zien.

In de regio Amsterdam en in de regio's in het noorden en oosten van NL blijft het vertrouwen achter bij het landelijke beeld. In deze regio's hebben de ondernemers vooral minder vertrouwen in de investeringen en de werkgelegenheid.

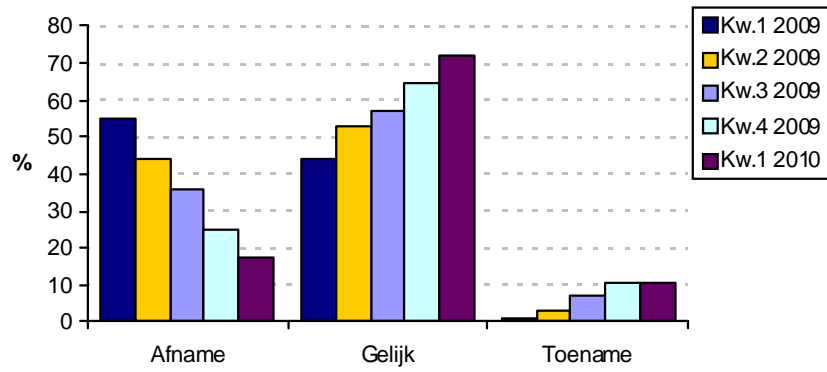
Stabilisatie economisch klimaat

Figuur 1.1 is illustratief voor de actuele situatie. Slechts 1 op de 10 ondernemers spreekt van een beter economisch klimaat in het 1ste kwartaal. Dit is gelijk aan de vorige meting. Wel is het aandeel bedrijven dat van een verslechtering van het klimaat spreekt verder gedaald naar bijna 18% (4de kwartaal 2009: 25%). Dit betekent dat veruit de meeste ondernemers (72%) van een onveranderde situatie spreken. Ten opzichte van een jaar geleden (1ste kwartaal 2009) is er wel sprake van een duidelijke verbetering.

¹ De index van het Ondernemersvertrouwen is de optelsom van negatieve en positieve verwachtingen ten aanzien van omzet, export, investeringen en werkgelegenheid.

Figuur 1.1

Verwachtingen Zuidwest-Nederlandse ondernemers met betrekking tot de ontwikkeling van het economisch klimaat per kwartaal

Bron: COEN

2. Omzetontwikkeling

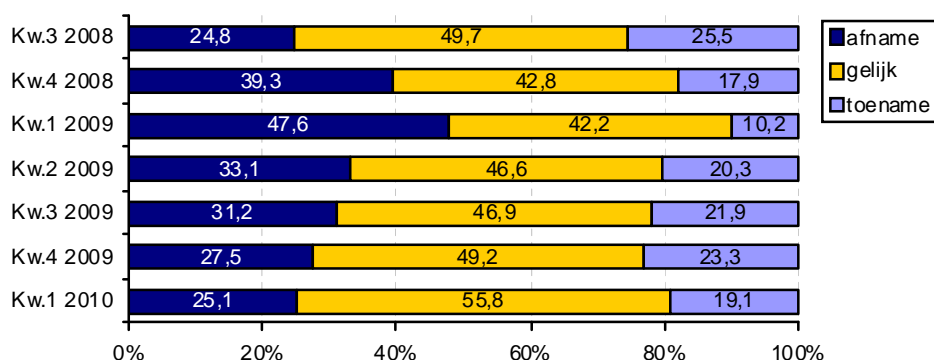
Nog geen verbetering omzetresultaat

In het 4de kwartaal van 2009 heeft bijna 28% van de Zuidwest-Nederlandse bedrijven de omzet (ten opzichte van het voorgaande kwartaal) zien dalen, 49% meldt een stabilisatie en circa 23% heeft de omzet zien stijgen. Ten opzichte van het 3de kwartaal gaat het om een kleine verbetering, vergeleken met een jaar eerder is het wel een grote sprong vooruit. De ergste vraaguitval lijkt voor de meeste bedrijven achter de rug. Echter nog altijd zijn er meer bedrijven met een omzetzijging dan met een omzetstijging. Zuidwest-Nederland telt vergeleken met het landelijke beeld iets minder groeibedrijven (23% versus 27%). Het aandeel bedrijven met een omzetzijging is vergelijkbaar.

De bedrijven zijn terughoudend als het gaat om de verwachtingen voor het 1ste kwartaal 2010. Het aandeel bedrijven met een omzetzijging neemt weliswaar licht af (van 28% naar 25%), echter het aantal groeibedrijven daalt eveneens (van 23% naar 19%). Steeds meer bedrijven (56%) gaat uit van een gelijkblijvende omzet. De verschillen ten opzichte van de landelijke cijfers zijn klein.

Figuur 2.1

Gerealiseerd omzetontwikkeling bedrijfsleven Zuidwest-Nederland per kwartaal

* verwachting

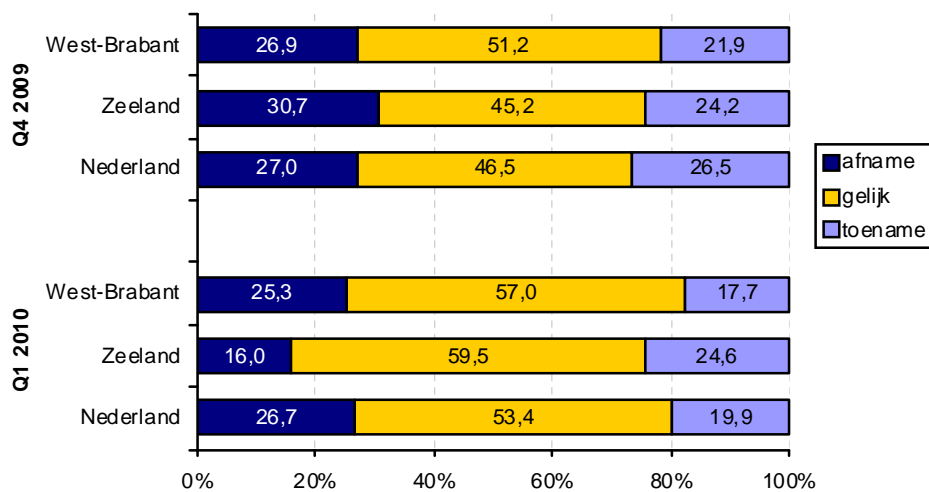
Bron: COEN

Omzetverwachting West-Brabant blijft achter bij Zeeland

In het 4de kwartaal zag zo'n 31% van de Zeeuwse bedrijven de omzet dalen tegen zo'n bijna 27% in West-Brabant. Opvallend is dat Zeeland ook meer bedrijven met een omzetgroei kent (24% versus 22%). In beide regio's blijft het aandeel groeibedrijven achter bij het landelijke gemiddelde (bijna 27%). De verwachting voor het 1ste kwartaal 2010 laat voor beide regio's een teruggang van het aandeel krimpbedrijven zien. In West-Brabant gaat het slechts om een bescheiden verbetering (van 27% naar 25%) echter in Zeeland is sprake van een duidelijke stap vooruit (van 31% naar 16%). Zeeland weet het aandeel bedrijven met een omzetgroei in het 1ste kwartaal van 2010 op peil te houden, in West-Brabant (net als in heel Nederland) daalt de groep 'groeiers'.

Figuur 2.2

Omzetontwikkeling West-Brabant, Zeeland en Nederland in 4de kwartaal 2009 en 1ste kwartaal 2010*

* verwachting

Bron: COEN

Vooraf grotere bedrijven pessimistisch over 1ste kwartaal 2010

In Zuidwest-Nederland doen de grotere bedrijven het in het 4de kwartaal beter dan de kleinere bedrijven. Van de 50+-bedrijven noteerde 23% een afname van de omzet, bij bijvoorbeeld de bedrijven met 5 tot 20 werkzame personen is dat 35%. Wanneer naar de verwachtingen voor het 1ste kwartaal van 2010 worden gekeken, zijn de rollen omgedraaid. Slechts 17% van de grotere bedrijven verwacht een omzettoename en 29% voorziet een daling. Bij de kleine bedrijven is dit respectievelijk 20% en 21%. Dus vooral de grotere bedrijven zijn somber over de omzetontwikkeling in het 1ste kwartaal.

Bijna de helft van de detaillisten ziet omzet in 4de kwartaal toenemen

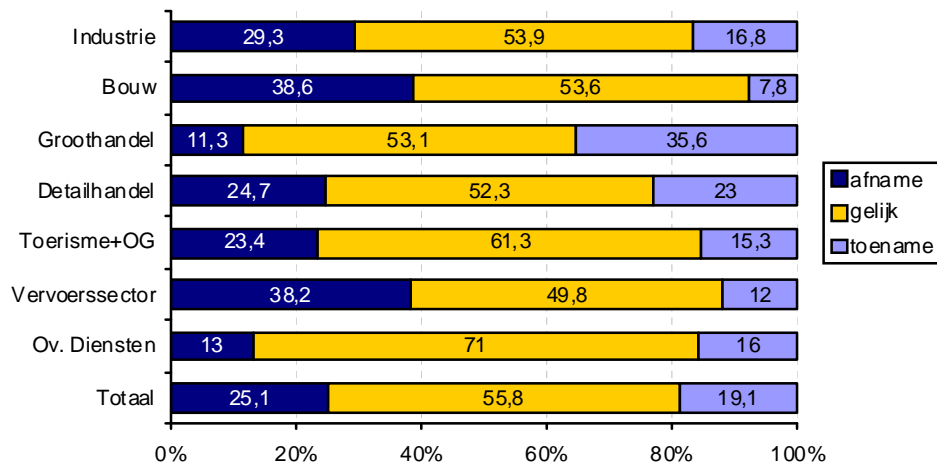
In het 4de kwartaal heeft bijna de helft van alle detaillisten in Zuidwest-Nederland de omzet zien toenemen. Dit is grotendeels toe te schrijven aan seizoensinvloeden (sinterklaas en kerst). Binnen de detailhandel heeft echter ook ruim een kwart van de bedrijven de omzet zien teruglopen. Binnen de industrie was het aandeel bedrijven met een toename van de omzet even groot als de groep met een daling (25%). In de bouwsector heeft 31% van de bedrijven de omzet zien dalen, slechts 14% spreekt van een omzettoename. Ook in de sector 'Toerisme en onroerend goed' en de overige dienstverlening waren maar weinig bedrijven met een stijgende omzet.

Groothandel draait goed, bouw en vervoerssector in de problemen

De verwachtingen voor het 1ste kwartaal 2010 zijn voor de meeste sectoren niet om over naar huis te schrijven. Vooral de bouwsector en de vervoerssector tellen veel krimpbedrijven. In de bouw gaat het om 39% van de bedrijven, in de vervoerssector om 38%. Ook de industrie (29%) kent verhoudingsgewijs veel bedrijven met een daling van de omzet. Ter vergelijking, in de groothandel (11%) en overige diensten (13%) ligt dit percentage aanzienlijk lager. De groothandel draait opvallend goed. In deze sector verwacht bijna 36% in het 1ste kwartaal een hogere omzet te realiseren.

Figuur 2.3

Verwachte omzetontwikkeling in 1ste kwartaal 2010 per branche in Zuidwest-Nederland

Bron: COEN

Herstel van industriële productie eind 2009: korte opleving of begin van opwaartse beweging?

Positief punt is dat een belangrijke motor voor de economie, de industriële productie, weer wat uit het dal lijkt te komen. In het 4^e kwartaal meldt 25% van de Nederlandse industriebedrijven een stijging van de productie, tegenover 'maar' 17% bedrijven met een daling (en 58% gelijkblijvend). Voor het eerst sinds eind 2008 is deze balans positief. Zuidwest-Nederland blijft hierbij achter: 21% van de industriebedrijven heeft een stijgende productie, hetzelfde percentage kampt echter met een daling. Kanttekening hierbij is dat qua verwachtingen deze positieve lijn niet wordt doorgezet. Ook in de industrie blijft men dus voorzichtig over de komende maanden.

3. Exportontwikkeling

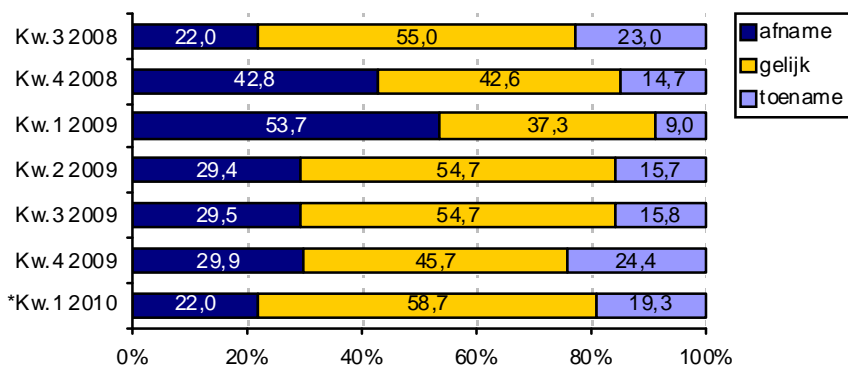
Bedrijven verwachten vooral een stabilisatie van de export en in mindere mate groei

In het 4de kwartaal van 2009 heeft bijna 30% van de exporteurs een daling van de buitenlandse handel registreert. Bij zo'n 46% van de ondernemers bleef de export gelijk en bij 24% is de export toegenomen. Vergeleken met de vorige kwartaalmeting is de ontwikkeling verbeterd. Vooral de groep met een exporttoename is groter geworden (van 15,8% naar 24,4%). De cijfers van Zuidwest-Nederland wijken iets af van het landelijke beeld. In heel Nederland ligt het aandeel bedrijven met een exporttoename iets lager (22% versus 24%), maar dat geldt ook voor het aandeel krimpbedrijven (23% versus 30%).

Voor het 1ste kwartaal van 2010 is geen duidelijke verbetering zichtbaar. Dan verwacht 19% een toename van de export en 22% een daling. Nog altijd is de groep 'groeiers' kleiner dan de groep 'dalers'. Het accent in het 1ste kwartaal ligt vooral op stabilisatie. Bijna 59% gaat uit van een gelijkblijvende export.

Figuur 3.1

Gerealiseerd exportontwikkeling bedrijfsleven Zuidwest-Nederland per kwartaal

Bron: COEN

Groter bedrijven pessimistisch over exportresultaat 1ste kwartaal

Opvallend is dat de grotere bedrijven (meer dan 100 werkzame personen) over het 4de kwartaal een beter exportresultaat hebben gerealiseerd dan de kleinere bedrijven, wat betreft de verwachtingen voor het 1ste kwartaal van 2010 zijn de rollen weer omgedraaid. Van de 100-plus bedrijven verwacht nog maar 14% een toename van de export en 24% een daling, bij de kleinere bedrijven (5 – 20 werkzame personen) is dat respectievelijk 31% en 14%.

Industrie profiteert maar beperkt van aantrekkende wereldhandel

De industrie is veruit de grootste exporteur. In het 4de kwartaal heeft 22% van de industriële bedrijven in Zuidwest-Nederland de export zien toenemen tegen 30% met een daling. Het saldo is dus nog altijd negatief, ondanks de positievere signalen over het herstel van de mondiale economie. Binnen de vervoerssector vallen de buitenlandse resultaten zwaar tegen. Bijna 46% heeft in het 4de kwartaal de export zien dalen. De groothandel doet het beter. Hier groeide de export bij 32% van de bedrijven en 'slechts' 15% werd geconfronteerd met een daling. Voor bijna alle sectoren geldt dat Zuidwest-Nederland ten opzichte van het landelijke beeld zowel meer groeibedrijven als krimpbedrijven heeft.

Groothandel verwacht aantrekkende export in 1ste kwartaal 2010

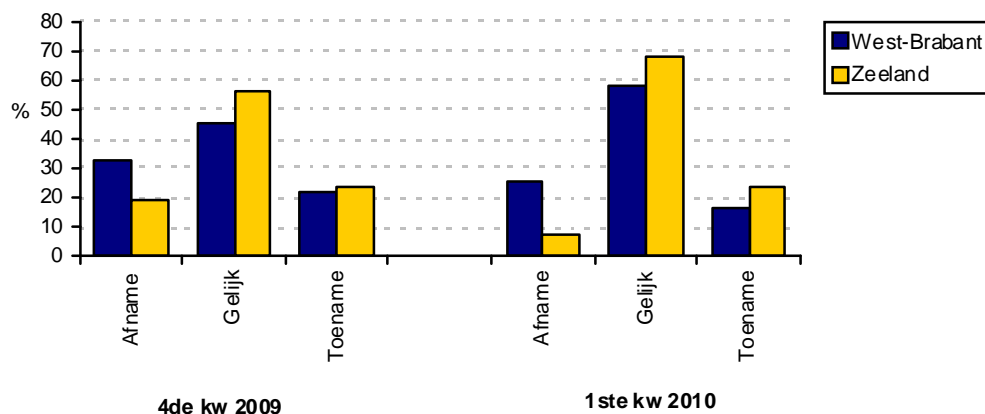
De industrie heeft geen hooggespannen verwachtingen ten aanzien van het 1ste kwartaal van 2010. Slecht 16% van de bedrijven verwacht een toename van de export en 23% een daling. Landelijk zijn beide groepen meer in evenwicht. Ook de transportsector ziet nog geen herstel. Bijna 39% ziet het buitenlandse omzetresultaat verslechteren en slechts 9% verwacht een verbetering. Een schril contrast vormen de cijfers van de groothandel. Bijna 37% van de bedrijven denkt een hogere export te realiseren, tegen nog geen 5% met een daling. De verwachtingen van de Zuidwest-Nederlandse groothandel zijn bovendien gunstiger dan gemiddeld in Nederland.

Exportresultaten West-Brabantse bedrijven blijven achter bij Zeeuwse bedrijven

Bij 33% van de bedrijven in West-Brabant is de export in het 4de kwartaal gedaald, in Zeeland is dat nog geen 20%. Bij de groep met een exporttoename is het verschil minder groot (West-Brabant 22% en Zeeland 24%). Ten aanzien van de verwachtingen voor het 1ste kwartaal van 2010 zijn de West-Brabantse exporteurs wederom minder positief dan hun Zeeuwse collega's. In West-Brabant verwacht dan 17% van de bedrijven een toename, in Zeeland is dat 24%. Echter vooral bij de groep met een dalende export is het verschil tussen West-Brabant (25%) en Zeeland (8%) groot.

Figuur 3.2

Exportontwikkeling in West-Brabant en Zeeland in het 4de kw. 2009 en 1ste kw. 2010*

* verwachting

Bron: COEN

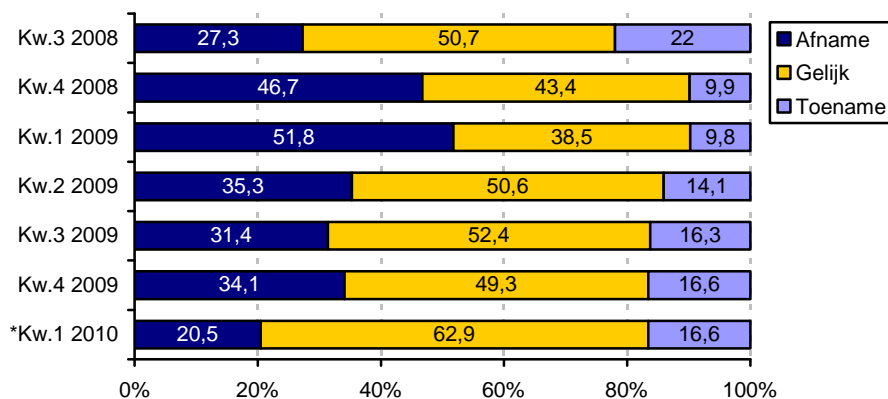
4. Orderontvangst

Nog geen duidelijk herstel orderontvangst

Ook begin 2010 is er nog steeds geen "bewijs" zichtbaar van een krachtig herstel van de orderontvangst voor bedrijven. Eind 2008 en begin 2009 zagen bedrijven de orderpositie sterk verslechteren. Ook in het vervolg van 2009 heeft een groot deel van het bedrijfsleven te maken gehad met een (verdere) daling van orderontvangst. Uit de opeenvolgende kwartaalresultaten van het COEN-onderzoek komt naar voren dat de wat positievere verwachtingen ten aanzien van het 4^e kwartaal niet zijn uitgekomen. Ruim eenderde deel van de bedrijven had in het 4^e kwartaal van 2009 te maken met afnemende orderontvangst, voor het 1^e kwartaal verwacht 20% een (verdere) daling. In het 4^e kwartaal van 2009 noteerde 17% een stijgende orderontvangst, hetzelfde percentage verwacht in het 1^e kwartaal van 2010 een (verdere) stijging. De orderontwikkeling in het 4^e kwartaal is in de regio ongunstiger dan het landelijke beeld, qua verwachtingen voor het 1^e kwartaal lopen de landelijke en regionale verwachtingen niet veel uiteen.

Figuur 4.1

Gerealiseerde orderontvangst bedrijfsleven Zuidwest-Nederland per kwartaal

* verwachting

Bron: COEN

Vooraf bouwsector ziet nog steeds orderontvangst verder teruglopen

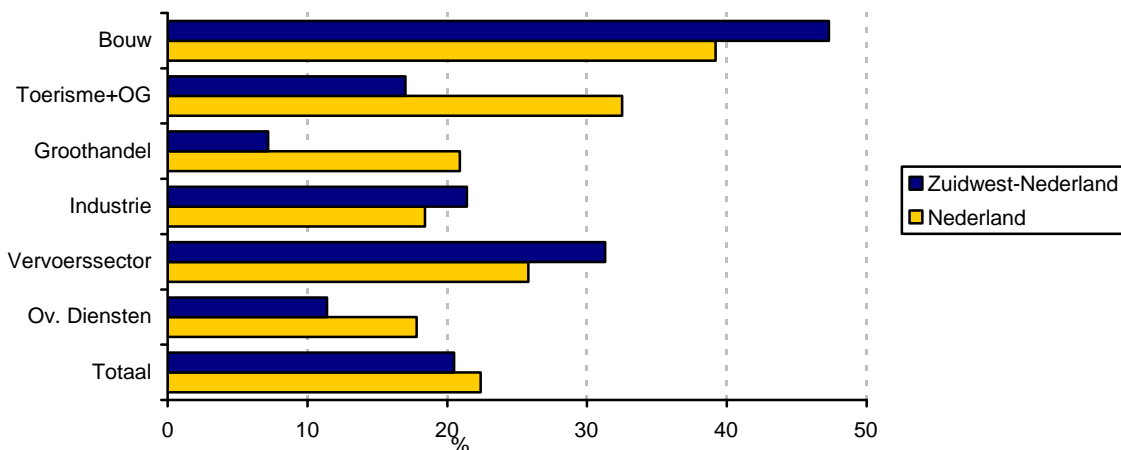
De bouwnijverheid is al enkele kwartalen van alle sectoren het meest negatief over de ontwikkeling van de orderontvangst. Terwijl in andere sectoren van enig herstel sprake is, geldt dit zeker niet voor de bouwnijverheid. Bijna de helft (47%) van de bouwbedrijven in Zuidwest-Nederland (39% landelijk) verwacht een (verdere) daling in het 1^e kwartaal van 2010. Verder blijkt in tegenstelling tot het totale bedrijfsleven de sombere verwachtingen rond de orderontwikkeling in 4^e kwartaal niet helemaal uit te komen, ruim 50% verwachtte een afname, terugkijkend blijkt dit een wat lager percentage, ruim 40%, uiteraard nog altijd een aanzienlijk deel!

Opvallend is verder dat de vervoerssector weer een terugval te zien geeft qua verwachte orderontwikkeling. Verwachtte eind 2009 nog zo'n 17% een daling van orders, begin 2010 gaat het al weer om ruim 30% van de bedrijven in de regio. Dominante sector qua orders voor het bedrijfsleven is de industrie, in deze sector zien we begin 2010 geen verdere verbetering van orderpositie, ruim 20% verwacht nog altijd een (verdere) daling.

Van het totale bedrijfsleven beoordeeld 32% de orderpositie als "klein", slechts 2-3% vindt dat men een grote orderpositie heeft. Deze resultaten zijn landelijk en regionaal ongeveer gelijk. Opvallend is het negatieve oordeel in de bouwnijverheid, regionaal vindt 54% van de bouwbedrijven de orderportefeuille klein (landelijk: 42%), negatieve uitschieter is ook de vervoerssector. Van de vervoerders in de regio beoordeeld 54% de portefeuille internationale orders klein (landelijk 33%).

Figuur 4.2

Aandeel bedrijven dat een daling van de orderontvangst in het 1^e kwartaal 2010 verwacht

Bron: COEN

Zeeland onderscheidt zich qua orderontwikkeling positief binnen de regio

Een belangrijk verschil is regionaal zichtbaar tussen de scores van Zeeland en West-Brabant. In West-Brabant heeft in het 4^e kwartaal van 2009 maar 13% van de bedrijven een toenemende orderontvangst, tegenover 38% met een daling. In Zeeland houden beide groepen zich eind 2009 inmiddels in evenwicht, hopelijk een begin van een breder herstel in de regio Zuidwest-Nederland. De bedrijven verwachten dit in Zeeland in ieder geval wel; 25% verwacht in het 1^e kwartaal van 2010 een verdere verbetering, tegen maar 13% die een verslechtering verwacht. In West-Brabant is dit beeld omgekeerd; 21% verwacht nog steeds een (verdere) verslechtering en 13% verwacht een verbetering.

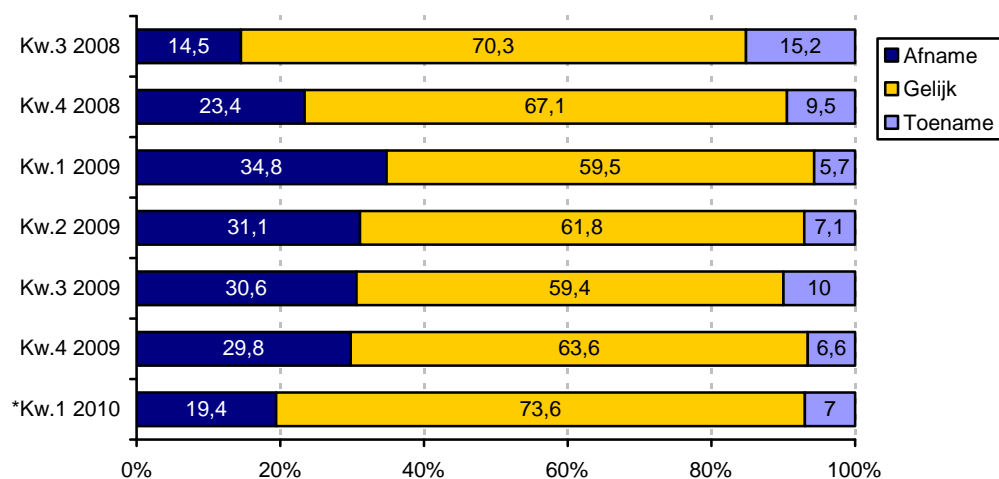
5. Werkgelegenheid

Ondernemers nog altijd negatief over ontwikkeling personeelssterkte

De ongunstige ontwikkelingen in productie/omzet/orderontvangstten sinds het najaar van 2008 hebben gevolgen voor het personeelsbestand van bedrijven. Uit hoofdstuk 8 (maatregelen crisis) komt naar voren dat dit vooral het tijdelijke personeel betreft, echter ook vaste krachten worden ontslagen. In het 4de kwartaal heeft bijna 30% van de bedrijven de personeelsomvang zien dalen. Bij 64% is deze op peil gebleven en bij maar 7% is sprake van een toename. Ten opzichte van de vorige metingen (2de en 3^e kwartaal) is geen sprake van een verbetering. Ook de verwachtingen voor het 1^e kwartaal van 2010 geven nog geen indicatie voor stabilisatie. Weliswaar verwacht nog maar 1 op de 5 bedrijven een (verdere) daling van werkgelegenheid, daar tegenover staat dat maar 7% een toename van werkplekken verwacht. Conclusie is dat nu al gedurende anderhalf jaar sprake is van een voortgaande dalende lijn qua werkgelegenheid. De indicator personeelssterkte reageert vergeleken met de andere conjunctuurindicatoren meestal vertraagd op een verwacht economisch herstel ('eerst de orders, dan pas uitbreiden..').

Figuur 5.1

Ontwikkeling van de personeelssterkte in Zuidwest-Nederland per kwartaal

* verwachting

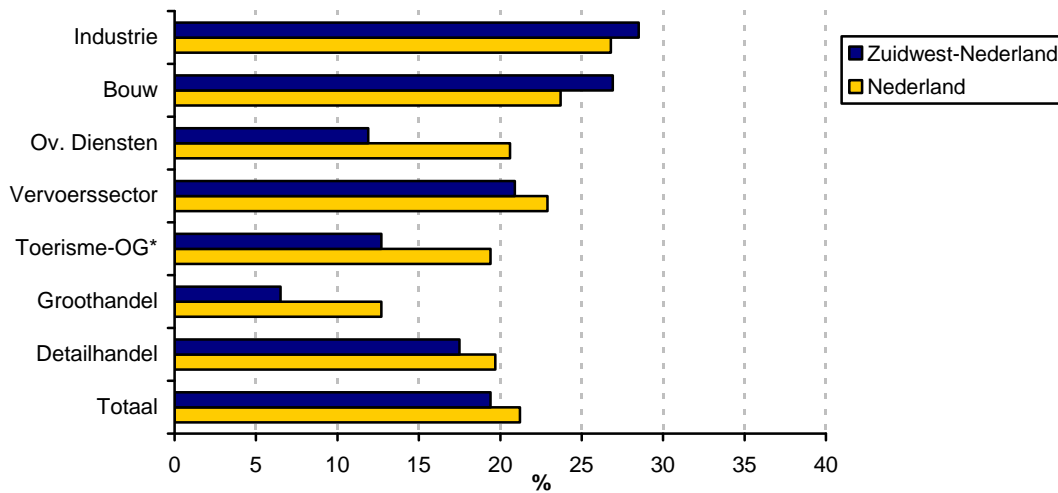
Bron: COEN

Afname personeelssterkte het grootste binnen de industrie en bouw

In de meeste sectoren is in het 4^e kwartaal door 30 tot 40% van de bedrijven personeel afgestoten. Positieve uitzonderingen zijn de groothandel en detailhandel, rond 20% van de bedrijven heeft te maken gehad met personeelskrimp. Als we kijken naar de verwachtingen voor het 1^e kwartaal zien we een minder negatief beeld. Vooral de groothandel laat regionaal een sterke verbetering zien, minder dan 7% van de bedrijven heeft nog met krimp te maken. Maar ook in alle andere sectoren zien we een lichte verbetering. De industrie blijft achter. Nog altijd bijna 29% (landelijk 27%) van de bedrijven verwacht (verder) te moeten snijden in personeel.

Figuur 5.2

Aandeel bedrijven met een verwachte personeelsafname in het 1^e kwartaal 2010 per sector

Bron: COEN

Kleine regionale verschillen in werkgelegenheidsontwikkeling

In het 4^e kwartaal van 2009 is in West-Brabant bij ruim 30% van de bedrijven de personeelssterkte afgenomen, in Zeeland was dat met ruim 20% beduidend minder. Wordt gekeken naar de bedrijven met een toename dan gaat het om respectievelijk 6% en 9%. In West-Brabant is de werkgelegenheidsontwikkeling dus in afgelopen kwartaal ongunstiger geweest dan in Zeeland. Als naar de verwachtingen wordt gekeken voor het 1^e kwartaal, dan liggen de regio's dicht bij elkaar, maar ook dan scoort Zeeland iets positiever dan West-Brabant.

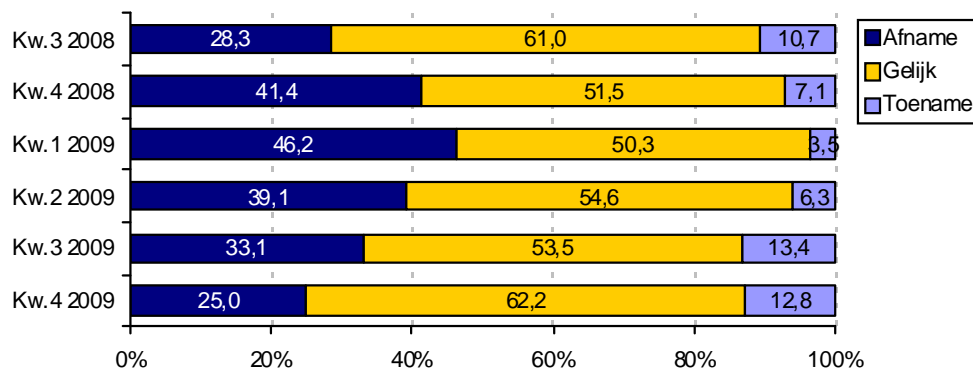
6. Winstgevendheid en investeringen

Winstgevendheid laat, ondanks lichte verbetering, nog altijd te wensen over

Eén op de vier bedrijven heeft in het 4e kwartaal de winstgevendheid (verder) zien verslechteren. Ongeveer 62% heeft het resultaat op peil weten te houden en bij bijna 13% is de winstpositie verbeterd. Vergelijken met voorgaande kwartalen is het aandeel bedrijven met een verslechtering verder gedaald (van 39% naar 25%). Desalniettemin blijft het saldo duidelijk negatief. Ook deze cijfers laten zien dat van een duidelijk herstel van de economie nog geen sprake is. Vergelijken met de landelijke cijfers (15% verbetering, 26% verslechtering) doet Zuidwest-Nederland het in het 4^e kwartaal niet beter. De verschillen binnen de regio zijn gering. In Zeeland (15%) zijn meer bedrijven positief gestemd dan in West-Brabant (11%), maar Zeeland kent ook een grotere aandeel bedrijven met een afname: 27% voor Zeeland, 25% voor West-Brabant.

Figuur 6.1

Ontwikkeling van de winstgevendheid per kwartaal in Zuidwest-Nederland

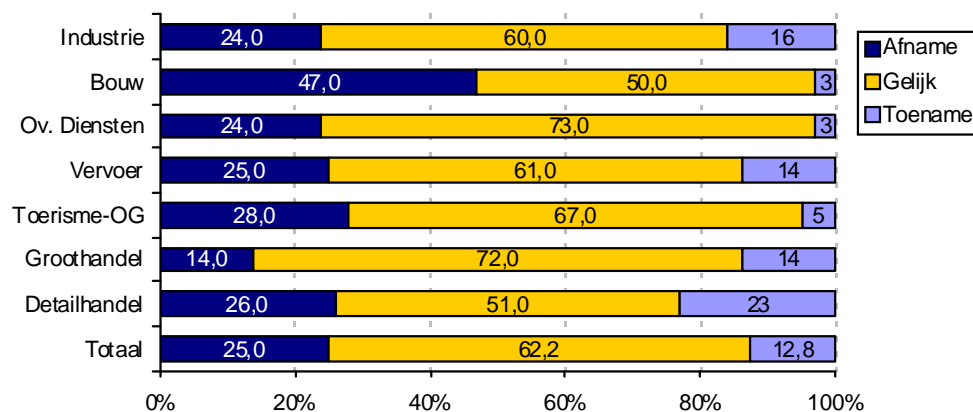
Bron: COEN

Bijna helft bouwbedrijven ziet winstgevendheid dalen

Sectoraal laten detailhandel en groothandel de beste cijfers zien: de aandelen bedrijven met een daling en stijging van de winstgevendheid houden elkaar in evenwicht: in detailhandel: 26% resp. 23%, in groothandel beiden 14%. De sectoren bouwnijverheid, toerisme, onroerend goed en overige diensten (o.a. verhuur, schoonmaak e.d.) laten de slechtste scores zien. Bij industrie en vervoerssector zien we inmiddels naast een kwart van de bedrijven die met daling van de winst kampt, ook zo'n 15% van de bedrijven die winststijging noteert.

Figuur 6.2

Ontwikkeling van de winstgevendheid 4^e kwartaal 2009 per sector in Zuidwest-Nederland

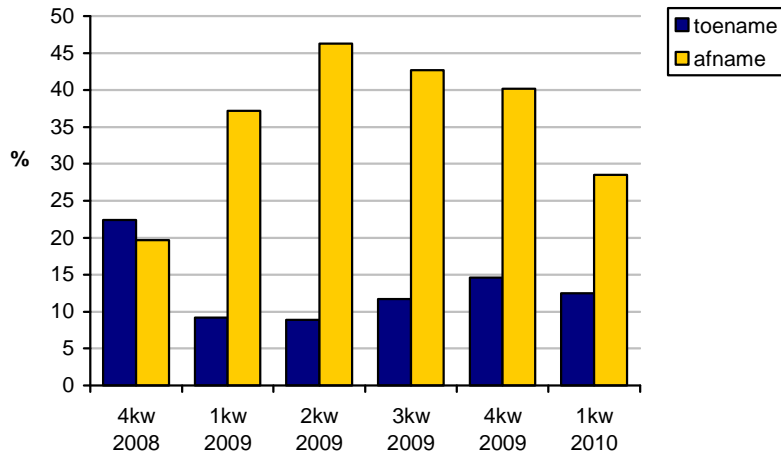

Bron: COEN

Bedrijven houden hand op de knip

De slechte bedrijfsresultaten hebben in 2009 een negatief effect gehad op de investeringen. In Zuidwest-Nederland verwacht 29% van de bedrijven een verdere daling van het investeringsniveau in 2010, nadat in 2009 al ruim 40% een daling noteerde. Daar tegenover verwacht 13% van de bedrijven in 2010 meer te zullen investeren dan in 2009, vergelijkbaar met een jaar eerder. De landelijke cijfers wijken niet noemenswaardig af. Net als voor winstgevendheid laat ook qua investeringsbereidheid de regio Zeeland een wat gunstiger beeld zien dan West-Brabant; 23% van de Zeeuwse bedrijven verwacht in 2010 een afnemend investeringsniveau, 14% verwacht een stijging. Voor West-Brabant zijn deze waarden respectievelijk 30% en 10%.

Aandeel bedrijven in Zuidwest-Nederland met een toe- en afname van de investeringen

In industrie nog steeds geen herstel van investeringen, vervoersector laat forse daling zien

De industrie is bij uitstek dé sector waar in de regel grote investeringen worden gedaan. Diverse andere branches zoals bouw- en installatie en overige diensten (verhuur, ingenieursbureaus) zijn hiervan grotendeels afhankelijk voor hun omzet en werkgelegenheid. Nog altijd een groot aandeel (32%) van de industriebedrijven rekent op een verdere daling van investeringen. In 2009 noteerde 43% van de industriebedrijven al een daling ten opzichte van 2008. Qua investeringsvolume heeft de industrie de meeste impact, echter de bouw (53%) en de vervoersector (47%) hebben regionaal het hoogste aandeel bedrijven met dalende investeringsuitgaven. Ook landelijk heeft de bouw een vergelijkbaar hoog percentage bedrijven met een dalend investeringsniveau (46%), de vervoersector laat landelijk echter een veel minder negatief beeld zien, naast 26% bedrijven met dalende investeringen, noteert landelijk 20% een stijging. Mogelijk kan Zuidwest-Nederland binnenkort ook een herstel laten zien? Enige sector die landelijk een licht positieve investeringsbalans laat zien is de groothandel. Tegenover 19% 'dalers' staan 20% 'stijgers'. Regionaal hebben alle sectoren nog een meer of mindere negatieve investeringsbalans.

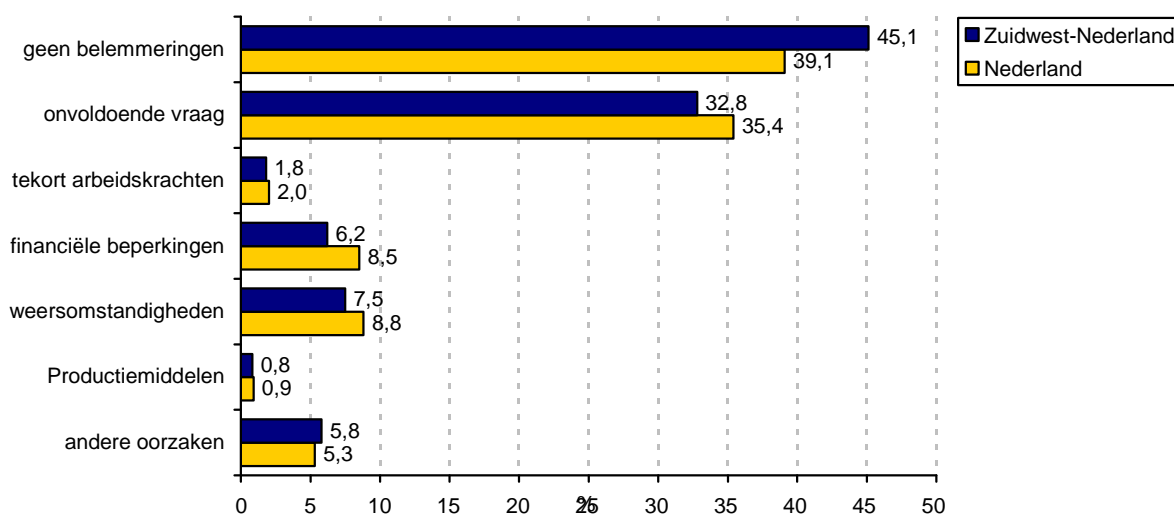
7. Productiebelemmeringen

Één op de drie ondernemers ziet vraaguitval als belangrijkste belemmering

Ongeveer 45% van de bedrijven in Zuidwest-Nederland zegt in het 4de kwartaal van 2009 geen productiebelemmeringen te hebben ervaren. Dit is een verbetering in vergelijking met het 3de kwartaal (41%). Landelijk ligt dit percentage lager (39%). Uit de vraag naar de ervaren productiebelemmeringen blijkt dat de belangrijkste oorzaak van de economische problemen wordt toegeschreven aan de vraaguitval waarmee ze worden geconfronteerd. Circa 33% ziet onvoldoende vraag als belangrijkste belemmering, gelijk aan de vorige meting en iets lager dan landelijk (35%). Bedrijven hebben ook last (gehad) van de weersomstandigheden. In Zuidwest-Nederland gaat het om 7,5% (vorige meting: 1,9%) en landelijk om 8,8%. Dit heeft natuurlijk alles te maken met het winterweer. Iets meer dan 6% heeft last van financiële beperkingen (landelijk 8,5%). De overige oorzaken komen minder voor.

Figuur 7.1

Ervaren productiebelemmeringen Zuidwest-Nederland en Nederland 4de kwartaal 2009

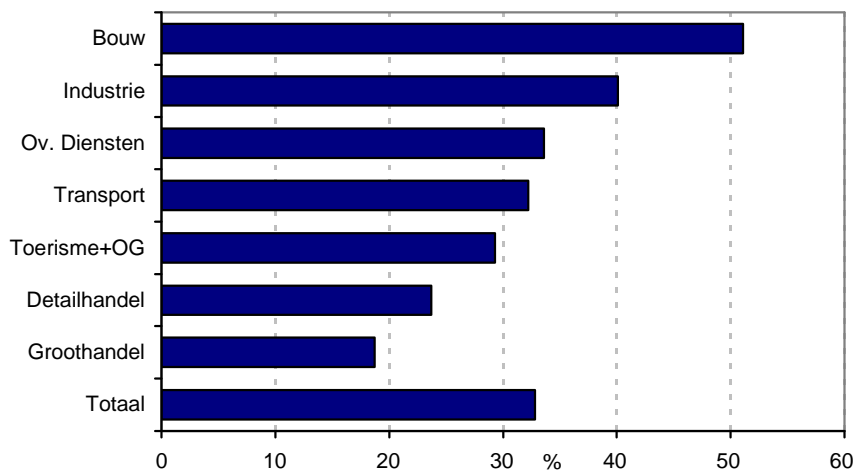
Bron: COEN

Vooraf bouwsector heeft last van vraaguitval

In het 4de kwartaal had vooral de bouwsector last van vraaguitval. Ongeveer 51% ziet dit als de belangrijkste belemmering. Echter ook in de industrie (40%) hebben veel bedrijven last van vraaguitval. De groothandel (19%) heeft hier het minst last van. De bouw heeft daarnaast ook veel last gehad van de weersomstandigheden. Ongeveer 28% van de bouwondernemers beschouwt dit als belangrijkste belemmering (landelijk 31%). Ook de detailhandel (13%) en de transportsector (11%) hebben hinder ondervonden van het koude winterweer (sneeuwval). Financiële beperkingen worden vooral ervaren in de vervoerssector en toerisme+OG (beide 11%). De 'Overige diensten' (53%), de industrie (48%) en vooral de groothandel (61%) kennen een relatief hoog aandeel met ondernemers dat aangeeft geen belemmeringen te ervaren.

Figuur 7.2

Aandeel bedrijven per sector dat onvoldoende vraag als belangrijkste belemmering ziet (4de kw. '09)

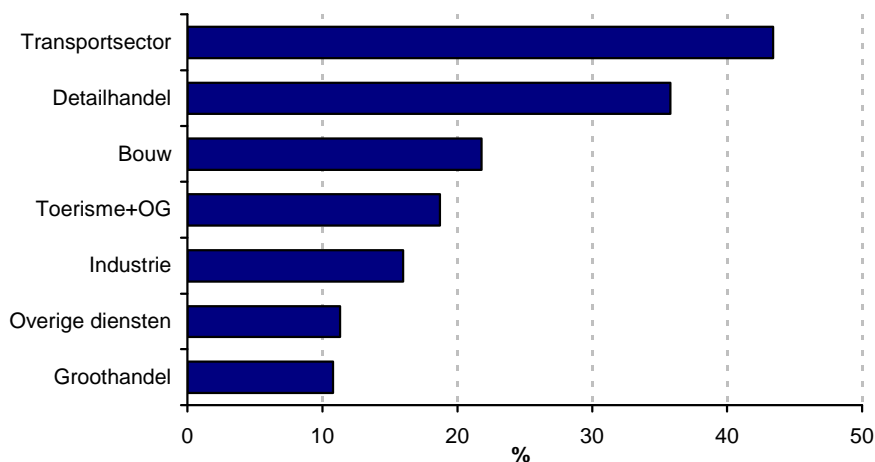
Bron: COEN

Effect kredietcrisis: één op de vijf bedrijven heeft problemen bij verwerven van krediet

Uit de COEN-enquete komt naar voren dat één op de vijf bedrijven uit Zuidwest-Nederland problemen ondervindt bij het verwerven van krediet. Dit is conform het landelijke beeld en is ook vergelijkbaar met eerdere metingen. Het verschil tussen Zeeland en West-Brabant is minimaal. Het percentage ligt hier hoger dan in figuur 7.1 aangezien daar naar de belangrijkste belemmering is gevraagd. Vooral de transportsector (43%) en de detailhandel (36%) hebben relatief grote problemen bij het verkrijgen van krediet.

Figuur 7.3

Aandeel bedrijven per sector dat problemen ervaart bij het aantrekken van krediet (4de kw. '09)

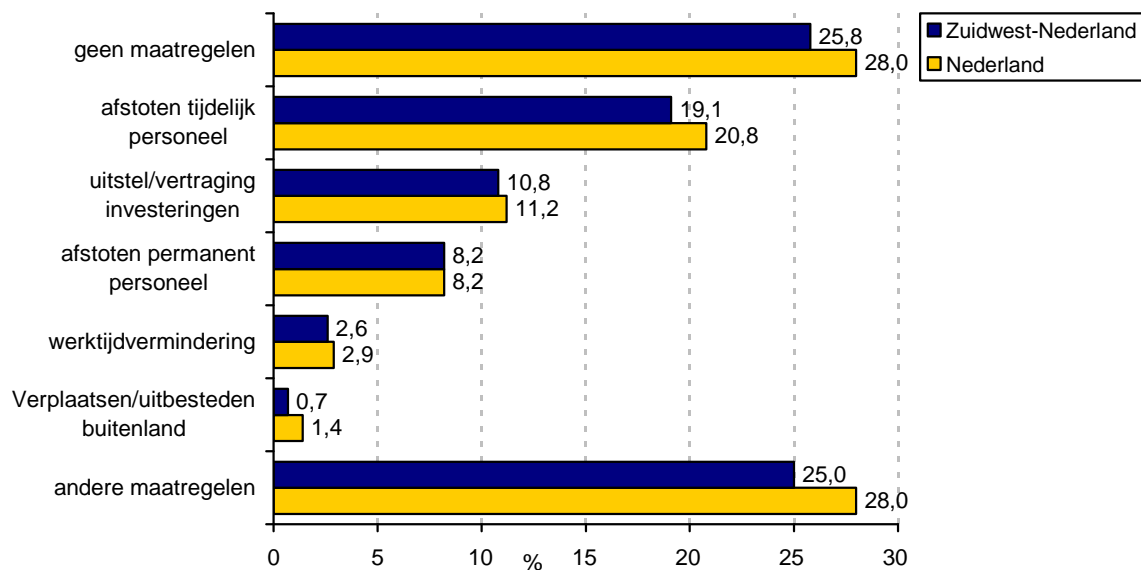
Bron: COEN

8. Maatregelen kredietcrisis

Aan bedrijven is gevraagd welke maatregelen ze nemen om de economische crisis het hoofd te bieden. Het aantal bedrijven dat geen reden heeft om specifiek in te spelen op de economische crisis, is regionaal licht afgenomen; van 28% naar 26%. Landelijk ligt dit percentage iets hoger (28%). De maatregel die het meest wordt toegepast is het afstoten van tijdelijk personeel, in Zuidwest-Nederland gaat het om 19% (was 21%) van de bedrijven, landelijk 21% (was 20%). Uitstel van investeringen wordt regionaal en landelijk door ongeveer 11% toegepast. Het afstoten van vast personeel wordt door 8% van de bedrijven genoemd als maatregel. Een kleine 3% van de bedrijven past werktijdvermindering toe. De verschillen tussen de resultaten van Zeeland en West-Brabant zijn niet groot.

Figuur 8.1

Maatregelen om effecten van economische crisis op te vangen

Bron: COEN

Kenniscentrum

De Kamer van Koophandel vervult de rol van kenniscentrum: ze voorziet ondernemers en andere partijen van actuele gegevens over de economie en het bedrijfsleven van Zuidwest-Nederland. De KvK beschikt over actuele en betrouwbare gegevens uit diverse bronnen waaronder het Handelsregister. Ondernemers hebben deze informatie nodig voor businessplannen, vestigingsplaatsonderzoek, marktonderzoek of ter onderbouwing van andere (strategische) beslissingen. Gemeenten en ondernemersverenigingen kunnen dankzij de gegevens hun beleid en standpunten onderbouwen. Veel informatieproducten van de Kamer van Koophandel zijn via de website zuidwestnederlandincijfers.nl gratis toegankelijk.